

Художник (скорочено)

Тарас Шевченко

(Повість)

Чимало геніальних митців розпочинали свій шлях у мистецтві дуже прозаїчно. Великий датський скульптор Торвальдсен вирізав орнаменти на кораблях, художники фарбували дахи і паркани. Виняток складають хіба що Рубенста Ван—Дейк. Відомо, що римські папи осипали золотом бездарних малярів, тоді як обдаровані художники вмирали з голоду. Росія не складала винятку в такому ставленні до талантів.

Оповідач, зачарований літніми ночами в Петербурзі, часто проводив їх на вулицях міста або в Літньому саду, милуючись архітектурою Михайлівського замка.

Якось він побачив на алеї хлопця років чотирнадцяти. Юний художник соромився показувати свою роботу незнайомій людині, але зрештою погодився і подав оповідачеві лист сірого паперу з досить вірно позначеним на ньому контуром статуї Сатурна. Він розповів, що ходить малювати в Сад щонеділі і вчиться малярству у живописця Ширяєва.

Того дня хлопець спізнювався на роботу, тому він узяв цеберку з фарбою, пензля — і пішов. Оповідач записав на його малюнку свою адресу і запросив у неділю до себе.

Наступної неділі хлопчик прийшов до оповідача, той привітався до нього, а юний маляр хотів поцілувати йому руку. Оповідач не дозволив, і тоді його гість зніжковів і втік. За тиждень оповідач знайшов свого нового знайомого в Літньому саду, де хлопець малював з натури. Вони поспілкувалися за чаєм, і оповідач знову запросив хлопця до себе в гості. Той незабаром прийшов. Розповів, що його хазяїн — людина скупа і сувора. Хлопець показав свої роботи, і оповідач зацікавився ними. Потім він запросив свого гостя пообідати з ним, а після обіду запропонував прогулятися або почитати книгу. Юний художник обрав читання. Невдовзі оповідач заснув, а коли прокинувся, то був приємно вражений тим, що гість добре прибрав у його майстерні, а сам сидів і малював. Потім пішли пити чай в трактир, де хлопець розповів історію свого життя. Ця історія вразила оповідача, бо він дізнався, що його співрозмовник — кріпак. Хлопчина ж подумав, що новий знайомий його соромиться, і той як міг довів йому помилковість такої думки. Повертаючись з трактиру, вони зустріли відомого художника Венеціанова, після розмови з яким становище хлопця уже здавалося оповідачеві не таким безнадійним. Протягом тижня хлопець в Літньому саду не з'являвся, але в неділю він прийшов до оповідача і розповів, що був дуже зайнятий роботою у Великому театрі. Проте неділю приятелі провели разом. Наступного дня оповідач зранку пішов у Великий театр і домовився з хазяїном юного маляра, що він не буде забороняти хлопцеві відвідувати свого старшого приятеля.

Реставрацію Великого театру було закінчено, і там розпочалися вистави. Найбільшим успіхом користувалася вистава "Хитана". Великий живописець Карл Павлович Брюллов запросив на цей балет оповідача. За квитками послали юного

художника.

Тим часом Брюллов розпитував про хлопця, дізнався, що той кріпак, подивився його роботи і висловив бажання поближче з ним познайомитися. Коли хлопець повернувся, то почув від оповідача, що в майстерні побував сам Карл Великий, як називали Брюллова, уславлений художник, з котрим він так мріяв познайомитися. Оповідач дав хлопцеві квиток на обід в ресторан, а сам пішов до Брюллова, де зібралося багато гостей і серед них поет В. А. Жуковський і музикант М. Ю. Віельгорський.

Далі розповідається про відвідування оповідачем і Брюлловим театру.

Оповідач намагався якомога більше уваги приділяти своєму юному підопічному. Він не тільки підгодовував хлопця, а й допомагав у заняттях живописом (знайшов йому натурщика).

Невдовзі оповідач представив свого підопічного Карлу Великому, і той похвалив роботи хлопця. Це знайомство так схвилювало юного художника, що його ледве заспокоїли.

А Брюллов тим часом, розпитавши все про пана, якому належав хлопець, поїхав до нього. Повернувся він ні з чим, прикро вражений поведінкою поміщика, і попросив оповідача ще раз побувати там і домовитися про ціну за хлопця.

Вранці, перш ніж їхати до пана, оповідач пішов порадитися з Венеціановим, і той взявся допомогти у веденні цих переговорів. Поміщик змусив видатного художника цілу годину чекати в передпокої. Проте ціну за хлопця було назначено: вона становила 2500 карбованців.

Аби хлопець міг навчатися, йому допомогли відвідувати клас Товариства заохочення художників і на місяць відкупили у хазяїна—малюра, пообіцявши тому написати його портрет.

Хлопець на цілий місяць став вільним від роботи у Ширяєва. Він малював, гуляв зі своїм старшим приятелем, але чомусь був блідим і сумним. А одного разу, після обіду з оповідачем і Брюлловим, довго плакав. Виявилось, що хлопець захворів, і його довелось відправити до лікарні. Вісім днів він лежав у лихоманці непритомний. А тим часом Брюллов працював над портретом свого друга поета Василя Андрійовича Жуковського. Призначення роботи він держав у тайні від усіх. Навіть у самого Жуковського оповідач нічого не дізнався про портрет.

Згодом хлопець став одужувати. Коли йому полегшало, він ознайомився з курсом лінійної перспективи, який приніс у лікарню оповідач. 22 квітня 1838 року Жуковський запискою запросив оповідача разом із юним художником до Брюллова. Оповідач здогадувався про мету візиту, але непокоївся за хлопця: що з ним буде у разі розчарування. Лікар не дав дозволу на це відвідування, і тому оповідач пішов до Карла Великого один. Там він отримав відпустку на його юного приятеля. Тепер хлопець був вільним. Оповідач подякував і завітав до Венеціанова, який за обідом з усіма подробицями розповів про історію портрета Жуковського, купленого царською сім'єю за 2500 карбованців. На ці гроші й було викуплено хлопця. Поки оповідач обережно готував юного художника до вражаючої новини, хазяїн—малюр прийшов до лікарні і все

йому розповів. Після одужання хлопець оселився у оповідача і відчував себе таким щасливим, що навіть не міг малювати. Тоді оповідач став водити його по художніх галереях, замовив хлопцеві новий одяг і відвів до Брюллова. З того часу юний художник почав відвідувати академічні класи, ставши пансіонером Товариства заохочення художників.

Невдовзі оповідач виїхав зі столиці, залишивши свого юного друга під опікою Карла Великого. Він дав хлопцеві корисні поради, залишив йому квартиру і все хатнє майно.

Юнак дуже часто з подробицями описував в листах до друга своє життя. Розповідав про дружні теплі стосунки з Брюлловим, про спільних друзів, дякував за науку, ділився успіхами в навчанні (його було переведено до вищого натурного класу).

Про подальшу долю хлопця можна дізнатися з його листів до оповідача. В них він повідомляв про своє навчання у Брюллова, про отримані ним нагороди за виконані роботи, про спільне життя з друзями — художниками Штернбергом і Михайловим, про читання, відвідування театральних вистав, близьке знайомство з уславленим мариністом Айвазовським. Відчувалося, що йому дуже подобалось вести життя забезпеченої людини: добре вдягатися, займати хороші місця в театрі, наносити візити друзям, взагалі поводитися так, начебто й не було в його житті кріпацького минулого.

В одному з листів юнак писав про знайомство з сусідами та їх племінницею Пашею, яку він навчив читати і заохотив до читання. Молодий художник готувався до великої виставки і намалював з натури велику картину, зобразивши на ній Пашу у вигляді весталки на тлі палаючого вогню.

В останньому листі, отриманому оповідачем, вгадуються і благородство молодого художника, і виникле в нього почуття до Паші. Вважаючи, що одруження може завадити митцю, оповідач виклав свої побоювання в листі до юного приятеля, але не отримав відповіді.

Згодом він дізнався від Михайлова, що юнак зазнав невдачі на виставці і одружився з Пашею, вагітною від приятеля Михайлова — гульвіси мічмана. Молодий художник написав чудові твори, але сім'я дружини прибрала його до рук так, що він більше не бував у Брюллова, а через одруження його не допустили до іспитів. Тепер вже не можна було сподіватися й на подорож на казенний кошт до Італії. Пізніше Михайлов повідомив, що художник змушений був писати на продаж копії зі своєї найкращої картини "Весталки", аж поки їх не перестали купувати. Тоді він став заробляти на життя, розфарбовуючи літографії для магазинів, почав пити.

Отримавши цього тривожного листа, оповідач взяв відпустку і негайно виїхав до Петербурга. Там Михайлов розповів йому про страшне лихо, яке спіткало його молодого друга: не допущений до участі в конкурсі, він звихнувся з розуму. Жахливий образ божевільного юнака, побаченого в лікарні, скрізь переслідував оповідача.

Хворий потроху приходив до тями, але фізичні сили покидали його. Одного разу він впізнав оповідача, та наступного ранку помер. Вдова художника за десять карбованців продала оповідачеві незакінчену чоловіком картину, і він залишив Петербург.

У цей же час у Римі вмирав Карл Брюллов.